

Създаване и представяне на дигитално достъпно културно наследство на община Шумен

Д-р Росица Добрева
РБ „Стилиян Чилингиров“ – Шумен

Creation and presentation of digitally accessible cultural heritage of the Shumen municipality

Dr. Rositsa Dobрева
Stilian Chilingirov RL – Shumen

Abstract: Presentation of a project related to the digitization of elements of the movable cultural heritage of the Shumen municipality. The main goal of the project is the preservation and promotion of the cultural heritage of the Shumen municipality by digitizing and providing online access to it.

Keywords: Shumen municipality, digitization, cultural heritage, project.

Резюме: Представяне на проект, свързан с дигитализация на елементи на движимото културно наследство на община Шумен. Основна цел на проекта е опазването и популяризирането на културното наследство на община Шумен чрез дигитализиране и осигуряване на онлайн достъп до него.

Ключови думи: община Шумен, дигитализация, културно наследство, проект.

Културните ценности са част от богатото движимо материално културно наследство на община Шумен. Тяхното дигитализиране е нашият принос българското културно наследство да постигне по-голямо участие в общоевропейския контекст на културен обмен, както и да бъде осигурена неговата защита и съхранение за бъдещите поколения.

Проектът „Създаване и представяне на дигитално достъпно културно наследство на община Шумен“ е защитен по Оперативна програма „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“, Резултат 1 „Подобрено управление на културното наследство“, финансирана от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 г. Периодът за реализира-

нето на дейностите по проекта е от месец май 2022 година до 30 април 2024 година. Партньори по проекта са Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ и неправителствена организация Capital Youth Association – Лихтенщайн.

Основна цел на проекта е опазването и популяризирането на културното наследство на община Шумен чрез дигитализиране и осигуряване на онлайн достъп до него.

Основна функция на всеки културен институт е да опазва културното наследство и да осигурява достъп до него. Изграждането на дигитален архив като първа стъпка и създаването на виртуална библиотека като краен продукт е съвременният начин за реализирането на тази функция. По проекта ще бъдат дигитализирани част от ценните колекции на Регионална библиотека „Стилиан Чилингиров“, Регионален исторически музей – Шумен и Художествена галерия „Елена Карамихайлова“.

В проектната документация е предвидена дигитализацията на 30 000 броя елементи на движимото материално културно наследство на община Шумен. За постигането на този количествен индикатор е необходима най-вече подходяща съвременна техника.

Регионална библиотека “Стилиан Чилингиров” – Шумен е една от най-големите и богати по фонд библиотеки в страната. Книжовното богатство на библиотеката надхвърля 743 000 библиотечни документи. От ноември 2006 г. в библиотеката се открива „Дигитално студио” – второто в страната след създаденото в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Изграждането му се реализира след спечелването на проект „Опазване на исторически документи” по програма SPA. В резултат на неговата работа значима част от фонда на библиотеката, е преработен в цифров формат. Това дава възможност да се съхранят старите издания и в същото време се разширява и улеснява достъпа на потребителите до носената от тях информация. Дигитализираните библиотечни колекции могат да се ползват свободно през сайта „Дигитална библиотека” <http://digi.libshumen.org/>. Дигиталната библиотека предоставя свободно дигиталните копия на екземпляри от някои от най-ценните издания на библиотеката - Възрожденска старопечатна сбирка, Шуменска периодика, Краеведска сбирка, Архиви

на видни личности, Издания на библиотеката и пр. Към момента наличното техническо оборудване е твърде остаряло и амортизирано и има спешна необходимост от съвременно професионално оборудване за дигитализация.

Голяма част от книжните фондове на РБ „Стилиян Чилингиров“ са дигитализирани, но библиотеката притежава колекция от ценни старопечатни и редки и ценни издания, които подлежат на дигитализация. Старопечатни и редки и ценни издания притежават и две от най-старите читалища в града: Народно читалище „Добри Войников 1856“ и Народно читалище „Напредък 1869“, които също ще бъдат дигитализирани.

По проекта Дигиталното студио на библиотеката е обезпечено със съвременна техника - специализиран скенер за книги А2 и преносим компютър с висока производителност, който ще се използва в процеса по обработка на сканираните документи. Техниката включва всички необходими инструменти и специализиран софтуер за сканиране на разнообразни по формат и тегло документи.

В Регионалния исторически музей в Шумен има голяма колекция от различни по вид артефакти, но разполага само с фотографско оборудване нисък клас. РИМ притежава едни от най-големите и стойностни колекции в страната, в това число колекции от киноафиши, християнско изкуство, старопечатни книги, филигран, медникарство, пощенски картички, монети, печати, пафти, традиционно облекло, етнографски колекции, хладно оръжие, огнестрелно оръжие, икони, църковна утвар и др. Общият брой на съхраняваните обекти в РИМ - Шумен надхвърля 165 000 единици.

В Регионалния исторически музей се създаде нова „дигитална лаборатория“, включваща: специализиран скенер за книги А2; 3D лазерен скенер за дигитализиране на триизмерни обекти с размери до 1 метър. Скенерът е ръчен, с компактни размери и автономна работа и позволява създаването на триизмерни модели на обектите. Техниката е в комплект със специализиран софтуер за сканиране и обработка и въртяща се платформа за обектите на заснемане; DSLR фотоапарат със сменяем обектив в комплект с обек-

тив за макро заснемане. Фотографското оборудване е от среден професионален клас. Използва се за заснемане на картини, носии и обекти, които не са подходящи за 3D дигитализиране. По проекта е закупен и преносим компютър с върхова производителност, който ще се използва в процеса по 3D обработката на изображенията. Набавен е и дисков сторидж (NAS) за съхранение на голям обем от цифровизирана информация. Той е достъпен от всички експерти по дигитализацията посредством локална мрежа и е гаранция за запазването на информацията и труда на експертите в рамките на проекта.

Художествена галерия “Елена Карамихайлова“ съхранява над 1500 произведения на изкуството - картини, графики, щампи, скулптури и пластики. В галерията разполагат с фотоапарат нисък клас, който не може да обезпечи качествено заснемане на обектите. За процеса по дигитализация се осигури DSLR фотоапарат със сменяем обектив в комплект с обектив за заснемане от близки разстояния. Фотографското оборудване се използва за заснемане на всички налични в галерията обекти, като за качествено заснемане в закрити помещения са осигурени и специализирани осветителни тела.

Важна част от дейностите по проекта е обучението за работа с модерното оборудване, практическото използване на професионалната техника, както и за подготовката, създаването и администрирането на метаданните с информация за дигитализираните артефакти. Чрез създаването на „дигитална лаборатория“ експертите, ангажирани с проекта придобиват необходимия капацитет, материална и техническа база и знания за провеждане на цялостни програми за дигитализация на движимото културно наследство.

Създадената отворена онлайн платформа ще вдъхне нов живот на културното наследство и ще позволи на широката общественост да се запознае с обекти на културното наследство - включително и това на етническите малцинства. Последващото интегриране на дигитализираното съдържание към образователните програми в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, цели изграждането на устойчиво партньорство с академичната образователна институция.

Популяризирането на дигитализираните обекти чрез „Дигитална изложба“ е още една възможност да се създаде широк достъп за използване на дигиталното съдържание от широката общественост, образованието и научните среди. С изпълнението на проекта се цели изграждане на партньорство със сходни структури от страните донори, обмен на експертен опит и добри практики в процеса на дигитализация на културно наследство.

Ключово значение има и изграждането на устойчиво партньорство с Партньора от Лихтенщайн за обмен на добри практики. Неправителствената организация СYA работи за насърчаването на иновациите в областта на младежта, образованието и културата. Част от специфичните задачи на СYA е изпълнението на действия за опазване на културното наследство. Задачата на партньорската организация Capital Youth Association (СYA) е да направи проучване и анализ на съществуващите практики в процеса по дигитализация на културното наследство в институции от Лихтенщайн и за начина на представяне на дигитализираното съдържание.

Планираната дигитализация от 30 000 единици включва следното движимо културно наследство: 8500 бр. старопечатни издания, редки вестници и списания; 7500 бр. стари фотографии; 500 бр. художествени произведения; 13 000 бр. двуизмерни предмети, включително предмети от културното наследство на малцинства в града; 500 бр. триизмерни предмета и артефакти.

Елементите на движимото културно наследство, които се дигитализират са подбрани по няколко критерия - историческа и културна стойност, наличие на авторски права и претенции от страна на археолози, дали се извършва дигитализация за първи път.

В създадената отворена онлайн платформа за осигуряване на достъп до дигитализираното съдържание всички обекти ще бъдат разпределени в категории и подкатегории. Като надграждаща част предстои интегриране на дигитализираното съдържание с образователните програми в шуменския университет. Дейността се изпълнява самостоятелно от партньора по проекта Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. Връзката на представеното в достъпен вид дигитализирано движимо културно

наследство на община Шумен и изучаваното учебно съдържание от студентите в ШУ „Епископ Константин Преславски“ ще бъде реализирана чрез препратки в отворената онлайн платформа между различните елементи на културното наследство и съответната специалност и курс на обучение. Дигитализираните старопечатни издания се използват от много преподаватели, студенти, изследователи от страната и чужбина, чиито научни интереси са свързани конкретно с проучвания на историята, както на българския, така и на славянските езици. Работата с подобен тип издания се затруднява от факта, че те имат специален режим на съхраняване. Експерти от университета ще направят оценка и анализ на дигитализираното културното наследство на община Шумен и ще извършат категоризация на отделните обекти според учебното съдържание. Към всеки дигитализиран обект при публикуването му в онлайн платформата ще бъдат добавени необходимите метаданни, което би трябвало да подпомогне процеса по категоризация.

Интеграцията на дигитализираното съдържание с образователните програми на университета ще бъде демонстрирано на дигиталната изложба, която ще се представи в заключителната фаза на проекта.

Чрез дигитализирането на движимо материално културно наследство на община Шумен и създаването на отворена онлайн платформа се осигурява лесен и бърз 24/7 достъп до дигитализираните елементи.

Наличието на огромен брой старопечатни издания във фондовете на културните институти в общината - библиотеки, музеи, галерия, читалища ще се ползват от много изследователи и студенти от страната и чужбина. Целта на извършваната дигитализация е не само предоставяне на всеобщ достъп до културното наследство, но и неговото съхранение и опазване.

Проектът дава възможност да се дигитализира една част от движимите материални културни ценности, намиращи се в културните институти в града и общината. Осигурената материална база, натрупания експертен капацитет и наличието на много обекти за дигитализиране е гаранция за устойчивост на резултатите от проекта и тяхното надграждане. Процесът по дигитализация

на стотиците безценни елементи на културното ни наследство ще продължи и след приключване на проекта.